

Prof. univ. dr. Ștefan Cocoș

Dreptul familiei

Ediția a VI-a

Copyright © 2004, 2006, 2007, 2008 **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

Editurii Pro Universitaria

Nici o parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al **Editurii Pro Universitaria**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

COCOȘ, ȘTEFAN

Dreptul familiei / prof. univ. dr. Ștefan Cocoș.- Ed. a 6-a.

- București : Pro Universitaria, 2008

ISBN 978-973-129-182-6

347.61/.64(498)

Capitolul I

NOȚIUNI INTRODUCTIVE PRIVIND RELAȚIILE DE FAMILIE, DREPTUL FAMILIEI ȘI PRINCIPIILE GENERALE ALE ACESTUIA

§ 1. Noțiunea relațiilor de familie. Familia fenomen social

Definirea precisă și riguroasă a noțiunii relațiilor de familie implică dificultăți cauzate de considerentul că acest fenomen social care este familia constituie obiect de cercetare a unor variate și numeroase științe, respectiv: sociologia, dreptul, psihologia, medicina, științele istorice și multe altele, fiecare, încercând să surprindă aspectele caracteristice din propriul punct de vedere¹. De asemenea însuși legiuitorul a dat accepțiuni variate acestei noțiuni fără a avea o consecvență și rigurozitate în acest sens².

Familia este o formă de relații sociale dintre oamenii legați între ei prin căsătorie și rudenie. Din familie fac parte: soții, părinții și copiii, precum și uneori alte persoane între care există relații de rudenie. Și soții singuri, fără copii, formează o familie³.

§ 2. Noțiunea sociologică și juridică a familiei

În sens sociologic⁴, familia ca formă specifică de comunitate umană desemnează grupul de persoane unite prin căsă-

¹ A. Bacaci, C. Hageanu, V. Dumitrache, *Dreptul familiei*, Ed. All Beck, 1999, p. 1.

² Ibidem.

³ I.P. Filipescu, *Tratat de dreptul familiei*, Ed. All Beck, 2000, p. 1.

⁴ Ibidem.

torie, filiație sau rudenie, care se caracterizează prin comunitate de viață, interese și întrajutorare.

Luând naștere prin căsătorie, familia începe a fi formată din soți. Sociologii¹ disting familia simplă (nucleară), formată din părinți și copiii lor necăsătoriți și familia extinsă (largă) formată și din alte persoane decât în primul caz. În sens restrâns, familia, ca nucleu social elementar, cuprinde pe soți și pe descendenții necăsătoriți ai acestora. Această familie structurată pe două generații, a luat locul familiei tradiționale, structurată pe mai multe generații, existentă în societățile cu o economie nedezvoltată, rurală.

În sens juridic² familia desemnează grupul de persoane între care există drepturi și obligații care izvorăsc din căsătorie, rudenie, adopție precum și din alte raporturi asimilate relațiilor de familie. În acest înțeles familia este o realitate juridică prin reglementarea ei de către lege.

De regulă cele două noțiuni coincid, dar există și situații în care această corespondență nu există. De exemplu:

- în cazul desfacerii căsătoriei prin divorț relațiile de fapt, în sens sociologic încetează între soți pentru că nu mai există între ei o comunitate de viață și interese, doar dar unele drepturi și obligații, deci relații de familie în sens juridic continuă să existe.
- când copilul este încredințat unei instituții de ocrotire încetează relațiile de fapt între acesta și părinții lui, nu însă și relațiile juridice ce constau în obligația de a plăti contribuția la întreținerea copilului.

¹ Ibidem, p. 2.

² Ibidem.

§ 3. Funcțiile familiei¹

A. Funcția de perpetuare a speciei umane; reproducerea populației.

Condițiile naturale de dezvoltare a familiei trebuie să fie privite în strânsă legătură cu relațiile sociale, atât din cadrul familiei, cât și din societate. Funcția biologică a familiei poate fi influențată, într-o anumită măsură, de către societate. Creșterea populației depinde, în mod nemijlocit, de structura economică a societății, de structura diferitelor organisme sociale și de politica societății privind natalitatea. Sprijinirea și stimularea creșterii natalității se realizează, în bună măsură prin mijloace juridice.

B. Funcția economică. Își găsește expresia în ducerea în comun a gospodăriei casnice și comunitatea de bunuri a soților, în ajutorul acordat membrilor ei aflați în nevoie din cauza incapacității de a munci exprimându-se și în caracterul de unitate de producție pe care-l are aceasta.

C. Funcția educativă. Educația și instruirea primite în familie sunt hotărâtoare în formarea caracterului și personalității viitoare a tinerilor. Educația în familie are scop formarea unui om cu dezvoltare multilaterală și armonioasă, părinții, fiind datori să crească copilul, îngrijind de sănătatea și dezvoltarea lui fizică, de educarea, învățătura și pregătirea profesională a acestuia, potrivit cu însușirile lui, părinții, având dreptul de a asigura, potrivit propriilor convingeri, educarea copiilor minori a căror răspundere le revine.

§ 4. Însemnătatea relațiilor de familie

Aceasta este determinată în primul rând de funcțiile familiei. Apoi în cadrul acestora apar aspecte multiple cum ar fi

¹ I.P. Filipescu, *op. cit.*, p. 4.

cele morale, psihologice, economice, de unde rezultă complexitatea lor care nu există în alte categorii de relații sociale.

Relațiile de familie:

- ajută sociologia în studiile sale;
- ajută demografia care realizează pe de o parte recensământul și compară datele despre familie: nașteri, căsătorii, divorțuri;
- ajută psihanaliza în cercetările privind relațiile de familie.

§ 5. Definiția¹ dreptului familiei

Dreptul familiei reprezintă totalitatea normelor juridice care reglementează raporturile personale și patrimoniale ce izvorăsc din căsătorie, rudenie, adopție și raporturile asimilate de lege, sub anumite aspecte, cu raporturile de familie, în scopul ocrotirii și întăririi familiei.

§ 6. Obiectul² dreptului familiei

Obiectul dreptului familiei îl formează raporturile de familie astfel:

A. Raporturile de căsătorie, respectiv: încheierea căsătoriei, desființarea și încetarea căsătoriei și desfacerea căsătoriei.

B. Raporturile ce rezultă din rudenie. Rudenia este legătura dintre mai multe persoane care coboară unele din altele (în linie directă) sau care fără a coborî unele din altele, au un ascendent comun (în linie colaterală).

C. Raporturile ce rezultă din adopție. La noi există numai adopția cu efectele unei filiații firești.

¹ Ibidem.

² Ibidem, p. 6.

D. Unele raporturi care sunt asimilate de lege sub anumite aspecte, cu raporturile de familie:

- relații, rezultând din luarea spre creștere a unui copil, fără întocmirea formelor cerute de lege pentru adopție;
- relațiile dintre un soț și copiii celuilalt soț;
- unele relații între foștii soți;
- raporturi dintre moștenitorii unei persoane care a fost obligată la întreținerea unui minor.

§ 7. Evoluția dreptului familiei în România și modificările legislative intervenite

Dreptul familiei în sistemul nostru de drept nu a apărut dintr-o dată prin punerea în aplicare a Codului familiei. Acesta a fost precedat de o serie de acte normative, care în succesiunea lor au marcat desprinderea dreptului familiei din dreptul civil¹.

Începutul acestei evoluții îi constituie Constituția din 1948 ce cuprinde prevederi și în domeniul relațiilor de familie ca:

- egalitatea între bărbat și femeie;
- statul acordă protecție căsătoriei, familiei, mamei și copilului;
- părinții au față de copiii născuți în afara căsătoriei aceleași obligații ca și față de cei din căsătorie.

Art. 105 al acestei Constituții dispunea expres revizuirea codurilor și a legilor pentru punerea lor în concordanță cu Constituția, precizând că la intrarea sa în vigoare sunt abrogate toate dispozițiile Codului civil ce erau potrivnice principiului egalității între bărbat și femeie, adică cele ce stabileau o inegalitate între tată și mamă față de copiii lor.

Constituția din 1952 cuprinde de asemenea prevederi legate de relațiile de familie:

¹ I.P. Filipescu, *op. cit.*, p. 7.

- egalitatea femeii cu bărbatul în toate domeniile vieții economice, politice, de stat, culturale;
- statul ocrotește căsătoria și familia și apără interesele mamei și copilului;
- statul acordă ajutor mamelor cu mulți copii și celor singure, condiții de plată a femeilor gravide.

Constituția din 1952 a dat posibilitatea consacării dreptului familiei ca ramură de drept de sine-stătătoare prin punerea în aplicare a Codului Familiei¹. Acesta se completează cu o serie de acte normative ulterioare.

Constituția din 1965 cu modificările ulterioare a avut și dispoziții și de dreptul familiei.

Constituția din 1991 cuprinde unele dispoziții privind dreptul familiei ca:

- familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită;
- egalitatea soților;
- drepturile și obligațiile părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor;
- regim special de protecție și de asistență pentru copii și tineri în realizarea drepturilor acestora;
- egalitatea copilului din afara căsătoriei cu cel din căsătorie;
- căsătoria civilă;
- ocrotirea vieții familiale;
- asigurarea dreptului la învățătură a copiilor și tinerilor, etc.

§ 8. Principiile generale ale dreptului familiei

1. Principiul ocrotirii căsătoriei și familiei de către stat. Potrivit art. 1 Codul familiei, statul ocrotește căsătoria și familia și sprijină dezvoltarea și consolidarea familiei prin

¹ Legea nr. 4/1953; Decretul nr. 32/1954.

măsuri economice și sociale. Ocrotirea căsătoriei se realizează prin egalitatea dintre soți și raporturile lor cu copiii și prin obligația de întreținere pe care soții o au unul față de celălalt. O importanță deosebită în ocrotirea familiei au dispozițiile Codului familiei privitoare la drepturile și îndatoririle părinților față de copiii lor minori prin alte norme juridice;

2. Principiul ocrotirii intereselor mamei și copilului.

Conform art. 1 alin. 2 din Codul familiei, ocrotirea intereselor mamei și copilului se realizează în cadrul măsurilor dispuse prin acest act normativ:

- stabilirea filiației față de mama sau față de tată;
- obligația de întreținere;
- măsurile de ocrotire a copiilor minori;
- adopția;
- exercitarea controlului efectiv și continuu de către autoritatea tutelară asupra modului cum se îndeplinesc îndatoririle referitoare la persoana și bunurile copilului, etc.

Ocrotirea drepturilor mamei și copilului se realizează în cadrul măsurilor dispuse prin acte juridice, cu deosebire cele de dreptul muncii, cele privind acordarea asistenței medicale și a medicamentelor, precum și normele privind organizarea și funcționarea creșelor, grădinițelor și căminelor de copii.

3. Principiul liberului consimțământ la încheierea căsătoriei. Conform art. 1 din Codul familiei, familia are la bază căsătoria liber consimțită dintre soți. Art. 44, pct. 1 din Constituție prevede că familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită dintre soți. Potrivit art. 44, pct. 2, din Constituție, căsătoria religioasă se încheie după încheierea căsătoriei civile.

4. Principiul monogamiei. Codul familiei dispune, prin art. 6 că este oprit a se căsători bărbatul căsătorit sau femeia care este căsătorită.

5. Principiul egalității în drepturi a soților. Relațiile personale și patrimoniale dintre soți și cele dintre părinți și copii sunt reglementate în lumina egalității dintre bărbat și femeie. Egalitatea femeii cu bărbatul în diferite domenii de activitate este prevăzută și în unele acte internaționale. Constituția prevede prin art. 44, pct. 1 că familia se întemeiază pe egalitatea soților, iar art. 38, pct. 2 arată că măsurile de protecție socială a muncii privesc, între altele, regimul de muncă al femeilor și al tinerilor.

6. Principiul exercitării drepturilor și îndatoririlor părintești în interesul copilului. Exercitarea drepturilor și îndatoririlor părintești se face numai în interesul copiilor, indiferent dacă aceștia sunt din căsătorie, din afara căsătoriei sau adoptați. Această exercitare se face sub controlul și îndrumarea efectivă și continuă a autorității tutelare. Copiii din afara căsătoriei sun egali în fața legii cu cei din căsătorie.

7. Principiul potrivit căruia membrii familiei sunt datori să-și acorde unul altuia sprijin moral și material. În tot ceea ce privește căsătoria și asupra tuturor măsurilor privitoare la persoana și bunurile copiilor, soții hotărăsc de comun acord. Ei contribuie la cheltuielile căsniciei în raport cu mijloacele fiecăruia iar bunurile dobândite în timpul căsătoriei, de oricare dintre soți cu excepția celor expres menționate de lege ca fiind proprii sunt bunuri comune ale soților, pe care le administrează și folosesc împreună și de care dispun tot astfel.